

УДК 811.521'06'373.43 : 3

СЕМАНТИЧНІ НЕОЛОГІЗМИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ЗМІСТУ ЯК ПРИКЛАД ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ ЯПОНСЬКІЙ МОВІ

Ірина Рябоволенко

*Гуманітарний інститут,
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кафедра романо-германських і східних мов,
вул. Тимошенка, 13-Б, Київ, Україна,
тел. (044) 426 46 39, e-mail:jitensha@mail.ru*

Комплексно проаналізовано неологізми японської мови, які здебільшого розповсюджені в суспільно-політичній сфері. Неологізми розглянуто у функціонально-семантичному ракурсі, орієнтованому на виявлення їх функціонування в сучасній японській мові.

Ключові слова: номінативна одиниця, неологізм, функція, компонент, парадигма, акронім.

Процеси глобалізації та інтернаціоналізації зумовили не лише прискорене формування та абсорбування нових слів (неологізмів), а також підготували сприятливий ґрунт, на якому вже існуючі слова у процесі функціонування почали набувати нового або додаткового значення, тобто спостерігаємо так званий *wordnapping* (word + kidnapping) [3, с. 37].

Нові значення слів, які містять у собі нові поняття, вважають семантичними неологізмами (термін В. Гака) [1]. Для синхронно-діахронічного розгляду обрано десятирічний період часу, якого, на нашу думку, достатньо, щоб виявити стійкі, закріплені у мові, нові лексичні одиниці та оминуті ще неусталені оказіональні новоутворення. Ми враховуємо загальноприйнятту думку про те, що у випадку збереження семантичного зв'язку між значеннями полісемантичного слова таке слово розглядається як одна лексема, що представлена кількома лексико-семантичними варіантами.

На думку Ю. Зацного, “семантичні інновації формуються, насамперед, у результаті *функціональної мобільності* лексики, її руху від периферії системи (соціолектів) до її ядра (загальнонародної мови)...” [2]. Прикладом такої функціональної мобільності в японській мові може бути слово *リサイクル*, яке є хімічним терміном, означає “рецикл П”, “повторно використане ядерне паливо”. У сучасній японській мові це слово більше вживається в контексті повторного використання та переробки паперу, пляшок тощо. Японське слово (*native word*) *再資源* (повторне використання) вживається для позначення повторного використання природних ресурсів, наприклад, води. Зокрема, *銀行* – економічний термін, установа, яка надає різноманітні фінансові послуги.

Проте зараз у мові поширено функціонування слова *バンク* у значенні організації, яка накопичує певну інформацію, ідеї, матеріал тощо, наприклад, *卵子バンク* “банк яйцеклітин”. Подібно до вищезазначеного, часто вживається лексема *マネー* для електронних транзакцій, зокрема для позначення терміна “віртуальні гроші” *電子マネー*, а винятково японське слово (*native word*) *お金* використовується в інших контекстах.

Загалом, Ю. Зацний виокремив такі напрями функціонального розвитку: 1) термінологізація; 2) перетермінологізація; 3) детермінологізація. Згідно з нашими спостереженнями, перетермінологізація займає чільне місце серед наведених способів перенесення значення термінів у японській мові, що підтверджується багатьма прикладами переосмислення спеціальних термінів з фізики, хімії, математики, медицини тощо. Наприклад, *クローニーキャピタリズム* – клановий, кумівський капіталізм, *カスタマイゼーション* виготовлення продуктів для задоволення попиту масового покупця, *サンドイッチ世代* – “проміжне” покоління (вікова група людей, яка піклується одночасно про пристарілих батьків та власних дітей), *SOHO人口* (**S**mall **O**ffice **H**ome **O**ffice) – люди, які працюють вдома через Інтернет або в невеликих офісах так званий “офісний планктон” і т. д.

Медичні словотворчі компоненти і терміни зазнають значної семантичної модифікації у поєднанні з суспільно-побутовою лексикою, наприклад, *エコノミークラス症候群* – синдромом економічного класу, *シウイエス* – нездорове захоплення знаменитостями, *稀用薬* – збиткові для виробника продукти, які виробник змушений виробляти за наказом державних органів влади, *主婦病* – психічно невірноважений, депресивний стан жінок, переважно домогосподарок, які почуваються соціально нереалізованими, або офісні працівники жіночої статі, які страждають на брак уваги з боку колективу чи керівництва.

Останнім часом у японській мові спостерігаємо процеси власне слів японського походження (*和語*) з іншомовними словами (*外来語*). Також широко розповсюджені процеси цілковитої заміни японських слів іншомовними. Такі дериваційні процеси зумовили появу не лише значної кількості неологізмів, значення яких без контексту зрозуміти пересічному читачеві досить важко (*word coinage*) [6], а й утворення великої кількості акронімів, абревіатур та так званих *clipping words* (слова, які утворилися шляхом скорочення слова або декількох слів), що були поширені лише в Інтернет-джерелах та використовувалися переважно й не були предметом широкого дослідження до 90-х років минулого століття.

Наведемо декілька прикладів.

Приклад 1: *ノックする* – “стукати (to knock)”, *ハンサムの人* – “приваблива людина (a handsome man)”, *バブリスター件* – “право гласності (publicity rights)”, *クローン胚* – “клонований ембріон” тощо. Спостерігаємо утворення нової лексики шляхом сполучення запозичених слів (*borrowed word*) зі словами або коренями японської мови. Подібна лексика отримала назву *native-borrowed words* [4].

Приклад 2: *不登校* – “відмова відвідувати школу”, *かりはらしゅっさん* – “сурогат-на мати”, *友達そん* – “соціальна допомога один одному”, *地球温暖化* – “глобальне потепління”, *いじめ* (*bullying*) – “негативне ставлення, тиск на дитину переважно у середовищі однолітків; неприязне ставлення всього колективу до одного співробітника

(дівчина)”; 独身税 – “податок, який стягується з неодружених людей”; 廃棄物処理法 – “закон щодо розміщення та переробки сміття”, ちゅうしんぼうしゅ – “перехоплення інформації” тощо. Таку лексику ми розглядаємо як неологізми, що виникли на основі власне японської лексики (native vocabulary) шляхом поєднання коренів слів або виникнення цілковито нових слів для позначення нових явищ та процесів у суспільстві. Зазвичай, такі лексеми найчастіше можна зустріти на шпальтах газет / журналів та Інтернет-ресурсах

Приклад 3: ミレニアム – “тисячоліття”, レイオフ – “тимчасове безробіття”, ця лексема пришла на зміну японському словосполученню 一時かいこ (temporary unemployment). ライフ・ワーク – “справа всього життя”, デビット・カード – “debit card”, ギャルママ – “неповнолітня мати”, ケア・マネージャー – “керівник / координатор соціальної, гуманітарної, медичної тощо допомоги”, マイ・カー – “мій автомобіль”, マイ・バック・キャンぺーン – “соціальний рух за зменшення / відмову від пластикових речей та поліетиленових пакетів”, バーチャル・リアリテイ – “віртуальна реальність”.

Таку лексику відносимо до класу borrowed vocabulary. Тобто повністю запозичена лексика, яка виникла для позначення нових соціальних реалій; часто вищезгадані слова були запозичені в японську дійсність разом із предметом свого номінування. Ця лексика не є широкоживаною та має обмежений ареал функціонування.

Приклад 4. В окремий клас ми хочемо виділити акроніми, які останнім часом швидко асимілюються в мові преси та телебачення. Така лексика малодосліджена, має досить специфічну семантику, яка потребує розробки алгоритмів її формування.

ペット・ボトル – “пляшки вироблені із поліетилентерефталата”, チンクツ (DINKS) – “бездітне подружжя з обома працюючими”, インフラ від слова infrastructure – “інфраструктура”, シングリツシュ – “англійська мова Сінгапуру”, ローレイカ社会 – “старіння нації”, キックボード – “скутер”.

Наведені спостереження за семантичними процесами дають нам підстави вважати, що термінологізація, перетермінологізація, детермінологізація та інші внутрішньомовні процеси зумовлені тенденцією економії в мові та мовленні. Така тенденція є одним із потужних стимулів інноваційних процесів японського словотвору та функціональної мобільності неологізмів як пасивного словникового складу мови. На прикладах ми показали, що неологізми можна розглядати не лише за ступенем їх функціонування в мові, а й за способами їх деривації, які сегментують на 4 основні групи: 1) сполучення (clipping) власне японських слів або їх коренів із запозиченими словами; 2) поєднання компонування власне японських слів або їх коренів в одну лексему для позначення нових явищ, процесів тощо; 3) повністю запозичені як лексеми, так і предмет їх домінування; 4) акроніми – уривки чи скорочення слів або повністю фрази задля економії часу написання. Цей процес асимілювався у мові як спосіб деривації слів з розвитком Інтернет-технологій.

Дослідження такої лексики має широкі перспективи у майбутньому, оскільки такі лексеми є реальним відображення суспільно-політичних процесів через мовні засоби. Такі розвідки будуть завжди актуальні, оскільки така лексика має такі ж швидкі темпи асиміляцій, але й пасивізацій. Значна частина подібних лексем так і залишається пасивною і не переходить до складу активної мови. Тому така стрімка заміна одних

лексичних одиниць іншими, формування нових лексем потребує все нових і нових досліджень з урахуванням змін лексичного складу попередніх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Гак В. Г.* Новые слова и новые словари / В. Г. Гак // Новые слова и словари новых слов. – Л. : Наука, 1983. – С.15–29.
2. *Зацний Ю. А.* Про деякі напрямки, чинники і механізми інноваційної семантичної деривації в англійській мові ХХ століття / Ю. А. Зацний // Нова філологія : зб. наук. праць. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2007. – С. 198–202.
3. *Янков А. В.* Семантичні неологізми суспільно-політичного змісту в англійській мові (на рубежі століть) / А. В. Янков // Актуальні проблеми іноземної філології: лінгвістика і літературознавство : зб. наук. статей : Освіта України. – Київ, 2008. – Вип. 2. – С. 37–44.
4. *Aichison J.* Language change – Progress or Decay? / J. Aichison. – Cambridge : Cambridge University Press. 1991. – P. 59–89.
5. *Fromkin V.* An introduction to Language / V. Fromkin, D. Blair, P. Collins. – Harcourt Australia Pty Ltd NSW 1990. – P. 295–300.
6. *Wardhaugh R.* An introduction to sociolinguistics / R. Wardhaugh. – Basil Blackwell Ltd. Oxford, 1990 – P. 187–188.

*Стаття: надійшла до редакції 15.10.2010
прийнята до друку 15.11.2010*

**SEMANTIC NEOLOGISMS OF SOCIAL-POLITICAL
MEANINGS AS AN EXAMPLE OF FUNCTIONAL MOBILITY IN
MODERN JAPANESE**

Iryna Ryabovolenko

*Humanitarian Institute of Borys Hrinchenko University in Kyiv,
Department of Roman-German and Oriental Languages,
13-B, Tymoshenko Str, Kyiv, Ukraine,
tel. (044) 426 46 39, e-mail: jitensha@mail.ru*

The complex analysis of the most widely used social-political neologisms in Japanese has been made. Neologisms are considered in functional and semantic aspects to determine their realization in modern Japanese.

Key words: nominative unit, neologism, function, component, paradigm, acronym.

**СЕМАНТИЧЕСКИЕ НЕОЛОГИЗМЫ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКОГО ЗНАЧЕНИЯ
КАК ПРИМЕР ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ МОБИЛЬНОСТИ
В СОВРЕМЕННОМ ЯПОНСКОМ ЯЗЫКЕ**

Ирина Рябоволенко

*Гуманитарный институт
Киевского университета имени Бориса Гринченко,
кафедра романо-германских и восточных языков,
ул. Тимошенко, 13-Б, Киев, Украина,
тел.: (044) 426 46 39, e-mail: jitensha@mail.ru*

Осуществлен комплексный анализ неологизмов в японском языке, наиболее распространенных в общественно-политической жизни. Неологизмы рассматриваются в функционально-семантическом ракурсе, ориентированном на определение их реализации в современном японском языке.

Ключевые слова: номинативная единица, неологизм, функция, компонент, парадигма, акроним.